

VÄNRIKKI

STÅLIN

✿ WSOY ✿

TARINAT

JOHAN

LUDVIG

RUNEBERG

JOHAN LUDVIG RONEBERG

Vänrikki Stålin tarinat

SUOMENTANUT JUHANI LINDHOLM

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ • HELSINKI

TEOS ON SAANUT WSOY:N KIRJALLISUUSSÄÄTIÖN TUKEA.

Toinen, suomentajan tarkistama laitos.
Ilmestynyt aiemmin kaksiosaisena,
Ensimmäinen kokoelma 2007,
Jälkimmäinen kokoelma 2008.

Jälkisanojen Väinö Linna -lainaus teoksesta
Väinö Linna – toisen tasavallan kirjailija, s. 28-29, WSOY 1980.

RUOTSINKIELINEN ALKUTEOS

Fänrik Ståls sägner: En samling sånger. Förra samlingen (1848)
Fänrik Ståls sägner: En samling sånger. Senare samlingen (1860)

Suomennos- ja toimitustyössä on käytetty teosta
Kommentar till Fänrik Ståls sägner
Utgiven av Johan Wrede, Helena Solstrand och Ulla Terling Hasán
Svenska litteratursällskapet i Finland 1983 ja
Kommentar till Fänrik Ståls sägner II
Utgiven av Johan Wrede, Helena Solstrand och Ulla Terling Hasán
Svenska litteratursällskapet i Finland 1984.

Henkilö- ja paikannimiluettelon on Cajanderin käännöksen
koululaispainoksesta soveltanut suomentaja.

Suomennos ja jälkisanat © WSOY ja Juhani Lindholm 2007, 2008, 2017

Toimitus Alice Martin

ISBN 978-951-0-42693-7

Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

ENSIMMÄINEN KOKOELMA

MAAMME • 8

VÄNRIKKI STÅL • 12

PILVEN VELI • 20

VETERAANI • 36

LUUTNANTTI ZIDÉN • 44

TORPAN TYTTÖ • 52

SVEN DUFVA • 56

VON KONOW JA HÄNEN KORPRAALINSA • 64

KUOLEVA SOTURI • 70

OTTO VON FIEANDT • 76

SANDELS • 84

KAKSI RAKUUNAA • 92

UKKO HURTIG • 98

KULNEV • 104

KUNINGAS • 112

SOTAMARSALKKA • 118

VIAPORI • 124

DÖBELN JUUTTAALLA • 130

JÄLKIMMÄINEN KOKOELMA

- SOTILASPOIKA • 144
PORILAISTEN MARSSI • 148
VÄNRIKIN MARKKINAMUISTO • 152
LOTTA SVÄRD • 160
UKKO LODE • 170
MATKAMIEHEN NÄKY • 178
VÄNRIKIN TERVEHDYS • 182
VON TÖRNE • 188
HEINÄKUUN VIIDES PÄIVÄ • 196
MUNTER • 204
VON ESSEN • 216
KUORMARENKI • 226
WILHELM VON SCHWERIN • 232
NUMERO VIISITOISTA STOLT • 240
VELJEKSET • 248
MAAHERRA • 254
ADLERCREUTZ • 260

Runoissa mainitut todelliset henkilöt ja paikannimet • 271

Runeberg ja Suomen sota • 285

ENSIMMÄINEN KOKOELMA

Maamme

O i maamme, maamme, synnyinmaa,
soi, sana kaunoinen!
Ei taivaan alla kukkulaa,
ei laaksoa, ei rantaakaan
niin armasta kuin pohjoinen
maa on tää isien.

Tää köyhä maa myös siksi jää,
jos kultaa kaivataan.
On toinen vieraan määrämpää,
vaan meille rakas maa on tää.
Se luodoistaan ja harjuistaan
luo onnen kultamaan.

On rakkaat virrat kuohuvat
ja purot kerkeät,
maan synkän korven huminat,
yön tähdet, kesät valoisat;
nuo kaikki laulut, näkymät,
ne meissä sykkivät.

On miekoin, auroin, aatoksin
isämme taistelleet,
on paisteen niin kuin pilvetkin
ja kovan onnen kolhutkin
nää suomalaiset kohdanneet
ja kaiken kestäneet.

Ken laskea ne kamppailut
voi kansan kärsineen,
kun sota on sen raadellut
ja nälkä hallaa seurannut?
Ken mittaa veren vuotaneen
ja sisun, sitkeyden?

Ja täällä, täällä virtasi
se veri vuoksemme,
ja täällä kansa riemuitsi
ja murheitansa huokaili;
se kantoi meidän taakkaamme
jo ennen aikaamme.

On täällä meidän hyvä niin
ja kaikki kohdallaan.
Jos kohtalolla koeteltiin,
se isänmaalla palkittiin.
Nyt mistä yhtä arvokkaan
voi löytää päältä maan?

On täällä, täällä tämä maa,
sen silmin näemme.
Me voimme käden ojentaa
ja vettä, rantaa osoittaa
ja sanoin purkaa ilomme:
tää maa on omamme!

Jos kultapilvet loistavat
ois asuntonamme,
kuin taivaan tähdet tanssivat
ois elon päivät ihanat,
niin tätä köyhää maatamme
me aina kaipaamme.

Oi maamme järvin tuhansin,
maa rehti runojen,
sä ranta elon mainingin,
maa huomisen, maa muinaisin,
oot vapaa, varma, iloinen
myös aikaan köyhyyden.

Sun kukkasi, nyt ummullaan,
pian kypsyy, aukeaa,
ja rakkautemme valollaan
sun toivos, riemus hehkuun saa,
ja vielä laulus voimissaan
soi kerran, synnyinmaa.

Vänrikki Stål

Monet tähdet mieluisasti
tuikkii takaa vuosien;
mielessäni sinne asti
vieläkin nyt palailen.
Kenet saisin seurakseni
Näsijärven matkalleni?

Miehen tunsin siellä kerran,
entisaikain sotilaan,
vänrikiksi jääneen herran,
nurja onni omanaan.
Mikä oikku onnen leikin
meidät samaan taloon veikin?

Olin kotiopettaja,
mielestäni moitteeton,
”maisteriksi” mainittava,
saanut työn ja asunnon.
Kylläisenä päivät aloin,
vanhus eli armopaloin.

”Gävle vapen” tupakkani,
piippu merenvahainen,
kessuksi vain ukko pani,
ellei nysä pahainen
vailla sitä tuprutellut,
sammalia sauhutellut.

Kultainen on nuoruusaika
riemujen ja huvien,
opiskelu, elon taika
kylläisyyden kuvien.
Huoli ainoa on mainen
parrankasvu hitaanlainen!

Tuskin muiden murheet koski,
tunsin omat ilot vain;
vahva käsi, punaposki,
veri vilkas suonissain,
ylpeyttä nuorten lailla
enemmän kuin kuninkailla.

Stål taas kutoi nurkumatta
nuottaa pikku majassaan,
muiden meluun puuttumatta
imeskeli piippuaan.
Ukkorähjää ylenkatsoin –
että viitsin, että jaksoin!

Naureskelin tämän tästä
väärää selkäruotoa,
hauskaa äijänkörilästä,
takin kummaa muotoa.
Rillit konkkanokallansa
hassut vailla sankojansa.

Ryhdyin moneen pikku pilaan
hänen kustannuksellaan,
joskus melkein alkutilaan
purki ukko verkkojaan,
paikkuutyössä kun mä häärin,
sidoin jonkin solmun väärin.

Ukko ajoi minut ulos
sadatellen jupakkaa,
rauha silti oli tulos,
kun sai hiukan tupakkaa.
Pian jo toistin samat temput,
ilvehdin – ja taas sain lemput.

Että ukko nuoruudessaan
oli paljon nähnyt kai,
että maailmaa matkatessaan
paljon kokeakin sai,
minä vain en käsittänyt,
koulut käynyt, sivistynyt.

Että tätä isänmaata,
josta itse unta nään,
miekoin puolusti tuo taata
kerran sydänverellään,
sitä tajunnut en, houkka,
kuningas kun olin, moukka.

Mutta kerran tyhmyyteeni
minä sentään tuskastuin,
talvipäivän tylsyyteeni
valottomaan hermostuin.
Lyhyt päivä pitkänlainen,
loputon kuin painajainen.

Aikani kun pitkäks muuttui,
otin kirjan kaapista.
Tekijästä tieto puuttui,
kertoi Suomen sodasta;
halpa nide kuinka lienee
päässyt nahkaselkään viereen.

Huoneessani kirjaa tutkin,
sitä vähän selailin.
Miten lienen osunutkin
savolaisten prikaatiin.
Luin rivin, luin kaksi,
pulssi kiihtyi kiivaammaksi.

Melkein kaikkeen tämä kansa
pystyi paitsi taipumaan.
Kylmä, nälkä vaivoinansa,
juhli silti voittojaan.
Sivut viuhui silmissäni,
rivit rakkaat mielessäni.

Mikä rohkeus ja voima,
kun he käyvät vaaraa päin!
Maamme, onnen rusikoima,
sua rakastetaan näin!
Miehet puolestasi lyövät,
vaikka pettuleipää syövät!

Ajatukset avaruuteen
lensi arvaamattomaan,
sykkeeseen nyt aivan uuteen
sydän syttyi kiehtovaan.
Aika kiisi, päädyin tähän:
sivuja on liian vähän!

Kirja loppui, niin myös ilta,
mieli paloi yhä vaan
tämän aiheen laitamilta
tietoa nyt hankkimaan.
Varmaan mitä tiedustaisin
vänrikiltä kuulla saisin.

Ukko istui vanhoillansa,
samat puuhat yhä vain.
Yrmeätä katsettansa
ovensuussa kestää sain:
”Ainako tuo tuossa pauhaa,
öisinkään ei anna rauhaa!”

Sillä kertaa suunnitellut
kujeita en kuitenkaan:
”Viime sotaa opiskellut
olen, poika Suomen maan.
Josko teiltä sattumoisin
lisää siitä kuulla voisin?”

minä sanoin. Ukko katseen
nosti ylös nuotastaan,
aivan niin kuin vastatakseen
kirkkain silmin ruodustaan:
”Mikäs siinä, enpä kiellä,
olinhan myös itse siellä.”

Istuin olkivuoteellensa,
kaikki oli valmista.
Kuulin sota-ajoistansa,
Dunckerista, Malmista.
Kirkas otsa, ilme jalo,
silmissänsä kaunis valo.

Vaarat, verenvuodatuksen
koki Stål ja moni muu,
voittojen ja tappioiden
haavat tuskin parantuu.
Minkä unohti jo kansa,
tallella on muistissansa.

Istuin hiljaa puoleenyöhön,
eikä mennyt sanakaan
ohi korvain; siihen työhön
väsynyt en: kuulemaan.
Viimein saattoi vänrikkimme
minut pois, ja kättelimme.

Senpä jälkeen mielihyvin
minut luokseen haettiin,
ilot suuret, suru syvin,
tupakatkin jaettiin.
Vanhus kasvoi kuninkaaksi,
minä – ylioppilaaksi.

Tässä laulut ukon jalon,
minun ylös kirjaamat
päreen antaessa valon,
yöt kun kului lukuisat.
Koruttomat sanat saamme
sulle antaa, isänmaamme!

Pilven^{veli}

*Suurempaa on rakastaa kuin elää,
suurempaa kuin rakastaa, näin kuolla.*

Tiättömässä kairanmaassa mökki
seisoi koskematta sodan tuulten,
jotka syksy oli tuonut myötään.
Vihamies ei ollut sitä nähnyt,
löytänyt ei polkuakaan sinne.
Korppi tiedot veren, taiston kertoi,
raakkui taivaan pilvistänsä, sekä
haukka, hyvin syönyt, kuusestaan, ja
susi, joka saalistansa raahaa
korpirotkoon verikesteihinsä.

Pirtissänsä pitkän pöydän päässä
lauantaita istui mökin ukko
väsyneenä raskaan viikon jälkeen.
Käteän nojasi hän poskeansa,
kyynänpäätä tuki pöydän reunaan.
Katse kääntyi sivuun vähän päätä
paikallansa juuri pysymättä.
Kaksi muuta talon asukasta,

oma tytär sekä ottopoika,
eivät tosin sitä huomanneetkaan,
he vain kaulailivat toisiansa,
istuksivat hiljaa muurin luona
poski poskessa ja käsitysten.

Viimein ukko rikkoi hiljaisuuden,
viisas ymmärtää sen, mistä puhui,
vaikka niin kuin itsekseen hän lauloi
laulun, joka kasvoi itsestänsä.

”Karhu syntyy metsän kuninkaaksi,
nummen koristeeksi kasvaa mänty;
suuruuteenko ihmislapsi syntyy
vaiko vaivaan, sitä emme tiedä.
Erään talvi-illan tullen tupaan
astui outo poika, metsän linnun
lailla eksyneenä ihmistaloon.
Myssyn rippeet tuskin peitti päätä,
rinta paistoi ryysyistänsä, varvas
lumisena puhkoi kenkäräjää.
Kenen lapsi? ’Kysy rikkaammilta,
joilla isä on ja kotikontu.
Minä lienen pelkkä tuulen lapsi,
taivaan pilvet ovat veljiäni,
olen lunta, jonka jaloistansa
ovensuuhun karistelee yö.’

Vänrikki Stålin unohtumattomat tarinat

Vänrikki Stålin tarinat on sarja henkilökuvia, joissa korostuu yksilöllisyys, sankaruus ja myös huumori.

Runeberg kuvaa Suomen sodan historiallisia sankareita, urheita ja itsepäisiä kansanmiehiä ja heidän rakastettuun lämmöllä.

Runebergia pidetään Suomen kansallisrunoilijana, ja hänen runoilijantyönsä tuli jo varhain tunnetuksi myös ulkomailla. Tästä teoksesta ovat kotoisin Maamme-laulu, Porilaisten marssi ja monet muut tutut tekstit.

»Vihdoinkin! *Vänrikki Stålin tarinoita* nykysuomeksi soljuvassa runomuodossa. **Juhani Lindholmin** uusi suomennos kuulostaa Runebergilta, säilyttää runomitan ja on niin tuore kuin voi toivoa.»

PIRJO LYYTIKÄINEN, HELSINGIN SANOMAT

